

Inivesimeni Kākā

Ko e hā 'a e Founa 'Inivesimeni Kākā?

Ko e 'scam' ko e palani founa kākā'i ha taha ke mole ha'á ne koloa mahu'inga, ko e lahi taha ko e pa'anga.

Ko e ngāhi founa kākāá ni 'i hono fakatau atu mo fakatau mai 'o e ngaahi inivesimeni hange ko e sea, pooni, pa'anga pea mo e makakoloa mahu'inga, 'oku ne 'omai e palōmesi 'o e pa'anga lahi.

Ko e founa fakatupu pa'anga (sikimi) 'oku ui ko e 'pilamitā, 'oku ne palomesi mai e tupu lelei makatu'unga he pa'anga totongi mai 'ehe kau ului fo'ou, pea ko e pa'anga teke ma'u 'oku fakafalala he hokohoko atu 'o e fakaului 'o e memipa fo'ou.

Ko e ni'ihī kākāa ni 'oku nau ngāue taautaha pe pe faka-kulupu. 'Oku nau taketi'i e ngaahi siasi, pea mo e taautaha kau ai kau toulekelekā. 'E lava pe ke fai eni 'ehe kakai 'oku ke 'ilo'i mo fala'anga, mei ho komiunitii.

Ko e kalasi ni, e lava pe kenau 'ulungaanga fakakaume'a, ka ko e kalasi 'ita vave, fakamanamana mo fakamamahi. 'Oku nau vili pē ke 'oange pa'anga lahi, ka 'oku fu'u faingata'a ke totongi fakafoki, taimi lahi kuo mole 'osi. Taimi lahi, tenau fakaha atu kuo mole e pa'anga pea ko e ngata ia 'enau fetu'utaki atu.

'E fu'u faingata'a lahi 'aupito ke to e ma'u mai ha pa'anga. Koia ai 'oku fu'u mahu'inga aupito ke 'ilo'l e ngaahi faka'ilonga 'o e sikemi, pea mo e founa teke fai kapau teke ma'u ha faka'ilonga.

Ko e ha 'a e ni'ihī 'o e ngaahi faka'ilongá ni?

- Ko 'e ngaahi palomesi mo e tupu lahi, pea mo toe fu'u ma'olalo ha mole ho'o pa'anga, 'aia 'oku 'ikai fa'a hoko.
- Te nau 'uluaki fetu'utaki atu, ta'efakaafe'i, ke fakatau atu 'enau fakatupu pa'anga, 'oku ui eni 'l NZ ko e ui-noa-'ia, 'oku ta'efakalao.
- Te nau fakaha atu ko e me'a ni ki he tokosi'i pe kuo 'osi filifili pe, ko e taimi 'oku nounou aupito, ko e founa eni ke fakavave'i koe.
- 'Oku 'ikai te nau fiema'u ke fetu'utaki 'imeili pe fetu'utaki lekooti-tohi fekau'aki mo e ngaahi lekooti ho'o inivesimeni.
- Te nau fakaha atu ke totongi ange he founa 'intaneti, kaati, pe ko ha 'akauni pangike 'i ha hingoa loi.
- 'Konau hingoá 'oku 'ikai 'asi ia he Financial Service Providers Register.

Ko e hā 'ae me'a 'e malava ke u fai

- Taofi e fetu'utaki kotoa, kapau kuo 'ikai teke 'ave ha pa'anga kia kinautolu. 'OUA 'aupito na'a ke 'ave ha pa'anga kia kinautolu.
- Kapau kuó ke 'ave ha pa'anga kia kinautolu, fetu'utaki 'imeili leva 'o kole ha'o ngaahi lekooti mo e talitotongi. TAOFI hono totongi kinautolu, tatau aipē kapau tenau fakaha atu teke ma'u pe ho'o pa'anga.
- Fekumi 'i he netí ki honau hingoá. Fekumi 'i he netí ki ho nau ngaahi hingoa 'i he FMA's Warnings & Alerts webpages.
- Vakai'i lelei enau fakamatala, lau mo e atamai fehu'ia, hange ko eni, website 'oku lesisita 'ia hai, pe fekumi ki he Tineye ke kumi ki he ngaahi la'ita 'i he website.
- Kapau kuó ke 'ave pa'anga, kole ke fakafoki mai. Ko e ngaahi invesimeni lelei 'e lava pe ke fakatau atu 'i he uike 1 – 2.
- Fakatokanga mo talatala atu ki ha ni'ihiki kehe. Fakahā atu ki he familí mo e ngaahi maheni. Ko e fakapulipuli 'oku ne tokoni'i pe a e tokotaha faihala.

Te u kumi tokoni nai mei fē

Oku 'i ai e ngaahi Potungāue 'ae Pule'angá 'e malava ke nau tokoni atu:

Financial Markets Authority (Potungāue pule fefakatau'aki)
Fika 0800 434 566, 'Imeili questions@fma.govt.nz

Commerce Commission (Komisiona fefakatau'aki)
Fika 0800 943 600, 'Imeili contact@comcom.govt.nz

NZ Police (Potungāue Polisi NZ)
Fika 111 kapau 'okú ke ongo'i teke tō ki ha fakatu'utāmaki, pe phone 105 ke lipooti fefakatau'aki kākā

Ni'ihiki eni teke lava 'o kumi fale'i mei ai:

Citizens Advice Bureau (Potungāue fale'i)
Fika 0800 367 222

Community Law (Ngaahi ngaue'anga Lao 'ae komiuniti)
Kumi 'i he neti ki he communitylaw.org.nz

Victim Support
Fika 0800 842 846

Kau Taki lotu

Kau fale'i fakapa'anga

